

УДК 327 (73+53)

І.І. Погорська

доктор політичних наук, провідний науковий співробітник

Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Д.М. Лакішик

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»

**«АРАБСЬКІЙ ВЕКТОР» СУЧАСНОЇ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США: ГЛОБАЛЬНІ
ПІДВАЛИНИ І РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ**

У статті досліджується еволюція американських підходів до цивілізаційного ареалу «арабського світу», яка продемонструвала високий ступінь зміни характеру і форм стратегічних загроз, подолання класичних просторових обмежень і класичних меж ведення міжнародно-політичного силового дискурсу. Доведено, що Вашингтон не знижує інтенсивності участі в справах регіону і багато його представників зберігають союзницькі та партнерські відносини з Америкою. США вимушені реагувати на перебіг подій у їх «поступі», розуміючи нарешті, що розробка стратегічних рішень стає недостатньо адекватною викликам часу без урахування відмінностей культурно-цивілізаційних детермінант планетарного соціуму в сукупності внутрішньополітичних і зовнішньополітичних вимірів їх стратегічних імплікацій.

Ключові слова: *США, «арабський світ», зовнішня політика, міжнародна безпека, демократія.*

На сучасному етапі світового розвитку стали класичні підходи щодо дихотомії Північ-Південь бачаться надто простими для характеристики трансформаційних процесів, що відбуваються в міжнародному середовищі. Нерівність світового розвитку надає суттєвого сенсу дискурсу не просто про поділ світу на центр, периферію і напівпериферію. У сучасних дослідженнях усе частіше йдеться про співіснування в глобальному просторі геополітичних світів із транснаціональними – такими, що виходять за межі географічних регіонів. У сучасному глобальному просторі співіснують певні контрверсійні процеси, найбільшими з яких можна назвати модернізацію та демодернізацію, індустріалізацію та деіндустріалізацію. У посиленні цієї тенденції міститься серйозний кризовий потенціал з позицій управління й регуляції. Окрім того, реакція на глобальну нерівність усередині регіональних осередків сприяє відродженню протестних настроїв, що суттєво ускладнює реалізацію провідними стратегічними акторами власних цілей і завдань.

Актуальність теми, представленої до розгляду статті, обумовлена потребою в комплексному дослідженні регіональних вимірів зовнішньої політики США в умовах сучасних міжнародно-системних трансформацій і рольовим значенням США як концептуального носія та дієвого учасника сучасних процесів глобальної та регіональної взаємодії. Американський активізм є фактом міжнародного буття різних регіонів земної кулі, проте посилення політичної активності інших акторів і долучення ними до міжнародної політики особливостей власного політико-культурного розвитку, зростання їх активності у світовій

економіці, додатково спричинює важливість комплексного аналізу цього сегмента глобальної міжнародно-політичної дії США не лише з позицій реалізації стратегій національної безпеки, але і як реального інструменталізованого простору стратегічного управління. З даних позицій рольове зростання арабських держав у контексті формування транснаціональних взаємозв'язків, важливості для Сполучених Штатів Америки сформувати нові принципи і механізми взаємодії з арабськими країнами та здійснювати вплив на політичні й економічні процеси в «арабському світі» є одним із важливих напрямів зовнішньої політики Вашингтона.

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. позначився тріумфом ліберальної економіки зі значним зростанням великої інформаційної індустрії, яка характеризується охопленням широкого спектра секторів. На сучасному етапі світового розвитку вже стає надто реалістичним говорити про виникнення нових форм організації, що характеризуються незнаною в матеріальному світі асинхронністю відносин. Дослідники даного феномену справедливо зазначають, що знання надто довго були зафіксованими в межах організацій, які відповідали за їх виробництво, захист і поширення, проте загальний доступ до інформаційних мереж, який також можна назвати процесом нової соціалізації чи ресоціалізації, окреслив нові обрії конвертації інформації у сфері міжнародних відносин й інтенсифікації переходу до мультилатерального діалогу.

Сучасні соціуми все частіше повинні обирати між відкриттям культури іншого й збереженням належності до власних історичних традицій. Тож взаємозв'язки між ідентичністю й комунікаційними потребами є суперечливими й множинними. Саме нормативний вимір культури й комунікації формулює необхідну підвалину для

конструктивної критики функціонального виміру міжнародних взаємодій. Саме через опору на нормативні референції можлива й критична рефлексія на процеси управління та регуляції. Делокалізація країн Півночі, створюючи новий поділ світового простору, базованого на доступі до нових технологій, формує нові важелі впливу на еволюцію світової спільноти, де дезінтеграція співіснує з інтеграцією.

Вплив західного лібералізму на культуру й комунікацію у світовому масштабі справді є неоднозначним. У глобальному вимірі діалог між Півднем і Північчю позначений новою потужністю циркуляції інформаційних потоків. Однак якщо провідною рисою західного суспільства можна назвати мобільність, то навряд це стосується менш розвинутих регіонів планети. Крім того, попри схильність західної культурної спільноти до визнання культурного розмаїття, із посиленням мобільності завдяки новим комунікаційним можливостям, вона теж зіштовхується з проблемою самоідентифікації. З другого боку, розвиток техніки комунікацій дає змогу Півдню не лише пасивно сприймати результати модернізації розвинених суспільств, а й спонукає до власних змін. Тож можна вважати, що разом із відкриттям світу високих технологій, базованих на знаннях, проявляється й бажання соціумів захистити власну ідентичність, тоді як техніко-технологічна глобалізація та глобалізація інформаційної індустрії ще не означає створення єдиної глобалізованої світової культури. Тож, радше є сенс говорити про впливи домінуючої культури на інші. Сам собою комунікаційний комплекс справді є універсальним інструментом світової комунікації, однак, разом із тим, він не розв'язує проблему саморозвитку колективних культурних ідентичностей. Тут Заходу надто складно поєднати ультрасучасність логіки

його комунікативного розвитку й архаїку розмаїття реакцій Півдня, де елемент ідентичності перебуває в комплементарному взаємозв'язку із сучасністю. Значною мірою проблема полягає в організації комунікативної індустрії, що буде сприятливим для мирного розвитку різних культур. Ціннісний аспект й інструменталізація інформації та комунікації відображають особливості нормативного і функціонального вимірів розвитку сучасних міжнародних відносин. Якщо перший апелює до ідеалів, які покладені в основу людської діяльності, то другий змушує констатувати зростання взаємозалежності як «технічного» факту. Тому в інформації й комунікації чинників розвитку завжди наявна дуальність двох вимірів. Як у будь-якому суспільстві співіснують бажання індивідуальної свободи й рівності водночас, так і комплексність культури – джерело для розвитку інформаційної індустрії й одночасно – джерело для ідентитарного повернення. Індустрія може впроваджувати елементи іншого способу буття, але не контролювати культуру. Однак саме нормативні підвалини соціуму дають змогу акцентувати на соціальному призначенні технологічних можливостей функціонального виміру.

Поміж наполегливих рекомендацій наукової та експертної спільноти керманічам Білого дому слід визначити тезу щодо обережності в накладанні американських політико-культурних зразків на іншу культурну матрицю. Останній момент викликає дестабілізацію важливих світових регіонів і спричинює логічний опір американській дії з боку гравців з імперативом культурно-цивілізаційної самодостатності. Просування загальнолюдських цінностей крізь політичний шаблон є значним ризиком. Зокрема, З. Бжезінський у праці «Другий шанс» доводив, що «наслідком такої політики

Америку може стати глобальне політичне пробудження, яке повернеться проти неї» [1, р. 204 – 205].

У контексті звернення до цивілізаційної проблематики, визначення особливостей впливу ісламського фактора, є сенс звернути увагу на ті сучасні дослідження, які демонструють, що ісламський світ також не є єдиним у характері відносин із зовнішнім світом, що слугувало підвалиною для формування якнайменше трьох варіантів (модернізаторського, фундаменталістського та традиціоналістського) «Ісламського проекту». Важливо враховувати, що «країни Близького Сходу та Північної Африки потрапляють у фокус американської зовнішньої політики як складний геополітичний регіон», а відносини США з арабським світом є складним «комплексом інтересів, що переплітаються, а також різноманітних форм взаємодії на ідеологічному, політичному, економічному, військовому, дипломатичному та інших рівнях» [2, с. 25 – 29]. Окремим питанням стоїть проблематика «арабського світу».

На сучасному етапі поступово викристалізовується відповідь на запитання: чим є арабська політика Сполучених Штатів? Варто підкреслити, що тут ідеалізм заміщують вельми практичні міркування, які вимагають здійснення політики більше «арабською мовою». Через обмеженість практичних знань про регіон США нині активно залучають фахівців з цих питань до процесу формування та реалізації арабської політики, зусилля яких спрямовані на те, щоб зробити все можливе для адаптації до нових реалій.

Звичайно, з теоретичної точки зору, було б важко говорити про арабську політику Америки, оскільки не існує чіткої аналітичної парадигми розуміння подій Близькому Сході, яка б використовувалась американськими фахівцями. Бачення регіону має змішаний характер, побудованого

радше на симпатії до тих чи інших ідей. Зокрема, така тенденція посилилася за адміністрації Буша з його спробами реконструкції регіону. Деякі визначення арабської політики Вашингтона активно залучаються для задоволення амбіцій стратегічного характеру, серед них проект «Великого Близького Сходу». Тим не менш, саме політика США за президентства Б. Обама у відповідь на рух демократизації може призвести до розробки єдиної стратегії щодо арабського світу, принаймні відтепер у Сполучених Штатах готові враховувати й локальну динаміку.

Структурувати американський підхід до Близького Сходу найчастіше намагаються за трьома найважливішими, з позиції національних інтересів США, напрямками практичної дії: Ізраїль, нафта і стабільність/статус-кво. Нині можна фіксувати зміну ставлення до самої арабської політики, де Сполучені Штати розв'язують три проблеми: відтворення «людської інфраструктури», участь у діалозі із зацікавленими сторонами, серед інших з керівниками арабських громадянських суспільств, і, нарешті, створення мереж економічного партнерства. Немає сумніву в тому, якщо арабська політика США повинна існувати, то ця політика повинна приводити до практичної дії.

Для того, щоб повністю розібратись у питаннях і відповідях США на поточний контекст їхніх проблем, є сенс зауважити на рефлексії на два «синдроми» зовнішньої політики Вашингтона на Близькому Сході: «Іракський синдром», що пов'язаний з політикою президента Б. Обама не відтворювати ситуації одноосібного примусу, й «іранський синдром», що пояснюється підвищеною готовністю американців знайти «гарний історичний момент» для розв'язання конфлікту.

Арабські революції допомогли пожвавити дискусію про концепцію «демократизації», коли, де-факто, увесь

сучасний світ спостерігав «зворотний ефект доміно» в тому, що вимоги політичних та економічних свобод в арабському світі впливають з громадянського суспільства замість зовнішнього примусу, як це було при адміністрації Дж.Буша-мол., й за відмови від американської моделі демократизації, що було так важливе для американців багато років. Вашингтон повертається до дилеми, з якою Америка нині мала зіштовхуватися: як бути Сполученим Штатам, якщо вони перебувають десь між незмінною підтримкою демократичних прагнень і відсутністю видимості політичних і геостратегічних наслідків, які причини підтримують такий стан справ? Залишившись на практиці з такою дилемою: нічого не робити, що може в результаті звинуватити Америку в непідтримці демократії? Або повинні продемонструвати свою підтримку в регіоні, де Сполучені Штати не є головним гравцем, ризикуючи порівнянням з випадком щодо Іраку?

Явна акцентуація на практико-функціональному аспекті з боку стратегічних опонентів Америки (методи і засоби боротьби проти впливу США), принаймні частково, є віддзеркаленням неоднозначності стратегічних інтересів держав (лідерів держав), передусім арабського світу. Ворожість до провідної потуги західної цивілізації використовується як фактор впливу на соціум окремих сил і угруповань, що змагаються на внутріполітичних аренах. Фактичною підвалиною для вияву насильства як реакції на близькосхідну політику Штатів стало глибоке незадоволення, унормоване внутріполітичними рухами. Тому цілком слушним є твердження американських політологів щодо несправедливості однозначних оцінок зовнішньополітичної дії США як протиарабської [7, р. 7 – 13]. З другого боку, еволюція цієї дії як детермінанти розвитку антиамериканізму в мусульманських країнах також

є очевидною. Близькосхідна регіональна стабільність і безпека вже не обмежуються проблемною класикою арабо-ізраїльського конфлікту. Тоді, на цьому регіональному просторі триває виконання глобальних завдань стратегічного розвитку.

У 70 – 80-х рр. США досягли на Близькому Сході подвійної історичної перемоги в боротьбі із зростанням впливу СРСР і поширенням моделі «ісламської революції». Однак специфіка втручання до надто відмінного за похідними характеристиками геопростору призвела до того, що американська політика в регіоні набула зворотної протидії. Перша історична перемога мала цілком позитивне значення для Америки (у дійсності нульові втрати, відсутність внутрішнього тиску на виконавчу владу). Була доведена можливість прийняттого використання силових факторів в управлінні міжнародно-політичними процесами. Останні події новітньої історії доводять лише відносну ефективність подібного стилю міжнародно-політичного менеджменту. Використання силових акцій може сприяти не лише кінцевому розв'язуванню кризових ситуацій, але і їх консервації чи переходу до нових форм протистояння.

Тривалий час інтерпретація з боку США (серед іншого в науковому дискурсі) близькосхідної політичної еволюції відбувалась тільки за логікою «зверху». Статус недоторканного лідера світової спільноти дозволив підтримувати значно диференційовані відносини з арабськими країнами та їх внутріполітичними рухами. Тут виконувались глобальні історичні завдання без належної уваги до місцевих соціальних реалій і наслідків американського соціокультурного впливу [8, р. 8 – 14]. Таким чином, недостатність урахування логіки «знизу» мала наслідком оцінку політики США арабо-мусульманським соціумом як антиарабської, тоді як американці її трактують

як проарабську. Зваженою бачиться позиція європейських дослідників: саме амбівалентність американської переваги в глобальному протистоянні віддзеркалила амбівалентність концептуальних підходів. Американське керівництво вважало за можливе інструментувати ісламський джихад. Проте в середині арабського соціуму відбувся перехід від однієї форми джихаду – оборонної, до іншої – антизахідної (антиамериканської).

Відомий фахівець з близькосхідної проблематики В. Наумкін вказує на те, що сучасні процеси в регіоні не є новиною, бо не тільки масові рухи на Арабському Сході не є в його історії виключно новими і несподіваними, а й повсюди відчутна мобілізація учасників за допомогою комунікаційних, інформаційних технологій також не є повністю новою рисою. Під час подій «арабської весни» були використані як традиційні, так і нові засоби мобілізації, і роль останніх не була абсолютною. Дослідник наполягає, що спеціалісти, експерти не повинні захоплюватися цього хвилиними ілюзіями і застерігає аналітиків від пошуків якихось змов західних ворогів, зокрема – спрямованих на перемогу ісламістів під час арабських революцій. «Сама ідея «ісламського демократичного руху» видається багатьом на Заході, та й на Близькому Сході, лякаючою» [9, с. 13]. Уже з назви статті іншого відомого фахівця – Г.І. Мирського «Арабська весна» між Америкою і Аль-Каїдою» стає зрозуміло, що автор розглядає можливість зовнішніх, причому різноспрямованих, полярних втручань у внутрішні революційні процеси. Одне з них – з боку США з метою ввести рух у проамериканське річище, інше – загроза різкій і екстремальній ісламізації революції [9, с. 107]. Дослідник вказує, що жодна з цих загроз нематеріалізована, і ставить завдання з'ясувати, як попередні політичні настанови та їх реалізація з боку США та ісламістів вплинули на подальший

курс гравців у регіоні. Г.І. Мирський зазначає, що «головним випробування в кризовий час став Єгипет, і тут були три основні варіанти для адміністрації Б. Обами: підтримка старого союзника, позиція нейтралітету та підтримка протестних виступів. Був обраний, мабуть, найнепопулярніший, але єдино правильний, враховуючи досвід минулих невдач, третій варіант. Це дозволило, нехай навіть у видозміненому вигляді, зберегти співпрацю з новими лідерами «арабської весни» [9, с. 122].

Подібний стан справ лише стимулює збереження уваги Вашингтона за регіональними процесами. Якщо досягнути відносини між силами і просторами, де вони практично прикладаються, світ виявляється одночасно все відкритішим і все різноманітнішим. Глобальна дифузія соціальних стандартів порядкує з інтенсивною динамікою регіонального розвитку. За такої ситуації тероризм є продуктом локальних (регіональних) проблем і загальносвітової опозиції до формування глобальної американської імперії. За оцінкою Д. Давіда, міжнародна топографія і сценографія швидко еволюціонують у бік послаблення фізичних чи технічних кордонів [10, р. 765 – 775]. Політичні рухи (серед них терористичні) розташовані нерівномірно на планетарному просторі. Цей факт торкається всіх головних стратегічних зон, що ускладнює їх контроль з боку міжнародних сил. Разом з тим, великі потуги, насамперед США, мають засоби одночасно територіальної оборони і сили стратегічного захисту. Але традиційно коливаються між волею втручання в глобальний простір і очікуванням противника на кордонах власної національної території [11, р. 777 – 790]. Силові, складно сприйнятні з позицій гуманітаризму, дії США на Сході є неоднозначними, а питання щодо їх ефективності лишається дискусійним.

Тому надзвичайно важливим стає вимір політичного партнерства в стратегічній сфері.

Особливість чинника актуальності саме такого підходу полягає в тому, що сучасна стратегія (будь-то мілітарна, дипломатична, економічна, культурна) реалізується через вплив феномену мондіалізації, імпульси якого походять з найбагатіших країн, на чолі зі США. Така ситуація сприяє антизахідній (антиамериканській) кристалізації в незахідних регіонах планети. Тому тільки плідне партнерство запобігатиме посиленню політичної опозиції США або навіть нової «відповіді» з використанням заборонених засобів. Стратегія дії міжнародних сил проти «терористичної загрози» має стати мультимодульною. Необхідно враховувати, що попри традиційну платформу соціорелігійного консерватизму в політичному розрізі, арабський світ тепер опинився в якісно новій стратегічній ситуації. Тривалий час регіональна стабільність підтримувалась нафтовою рентою. Потік мігрантів до Затоки дозволив компенсувати на індивідуальному рівні фрустрацію в постійній відсутності продуктивних ресурсів і падіння здатності до соціальної мобілізації. До того ж паростки відкритої регіональної економіки, використані лише елітою, змусили і середній клас порушити питання соціального контракту, як і означити принципи відмінності між доктринальним баченням відносин держави і релігії терористичними лідерами і релігійно-політичними елітами близькосхідних держав. Саме підтримка місцевих еліт з боку США стала гарантією проти зовнішньої агресії і суттєвим елементом внутрішньої стабільності деяких близькосхідних режимів. Проте нагальність поступової демократизації у варіанті, що не порушує основи культурно-цивілізаційного розвитку, у Вашингтоні бачиться доцільною лише нині.

На сучасному витку історичного розвитку арабський світ стоїть на порозі серйозної трансформації. Експерти зі США вже проаналізували, як у майбутньому може виглядати «новий світ» на Близькому Сході. Одним із авторів прогнозів вважається підполковник Ральф Петерс, чия карта була прикладена до статті «Криваві кордони», що вийшла 2006 р. у виданні «Armed Forces Journal». Уже збулися прогнози фахівця щодо фактичного існування єдиного Іраку (складається тепер з напівнезалежного Курдистану на півночі, сунітської території в центрі і шіїтської на півдні), поділ Судану на дві держави [12; 13, р. 4 –14]. Поміж авторів теорії поділу арабського світу слід виокремити й відомого дослідника Близького Сходу, професора Принстонського університету Бернарда Льюїса, котрий сформулював власне бачення ще в 1980 –1982 рр., будучи радником з міжнародних справ в адміністрації Рональда Рейгана. Хоча трансформація Північної Африки і Близького Сходу повинна була початись одночасно з демонтажем СРСР наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр., процес був відкладений на 20 років. За прогнозами дослідника, у майбутньому є ризик розпаду Єгипту, який може розпастися на чотири частини: півострів Синай і східну частину дельти Нілу, що має потрапити під контроль Ізраїлю; агресивний, перенаселений північний Єгипет – сунітську псевдодержаву зі столицею в Каїрі; коптську (християнську) територію на півночі зі столицею в Олександрії та південну частину Єгипту. Такий же розпад автор передбачає й Сирії: поділ на шіїтське утворення (на узбережжі), сунітську частину (зі столицею в Алеппо), алавітську (зі столицею в Дамаску) та нову псевдодержаву, куди ввійдуть Голанські висоти, східна частина Йорданії і частина Лівану. Проте найгірша доля загрозуватиме Лівану через його важливе геостратегічне положення. Він

розпадеться на вісім нових територій: сунітське утворення в Тріполі, Маронітську державу в Джуно, сунітську в долині Бекаа, інтернаціональну зону в Бейруті, палестинську псевдодержаву в районі річки Літанії і міста Сідон, шиїтську псевдодержаву і християнське новоутворення, яке стане сателітом Ізраїлю. Прогнозується, що трансформується й Арабський півострів, зокрема: Бахрейн, Катар, ОАЕ і Оман увіллються в нову державу Східна Аравія; Саудівська Аравія буде поділена на три частини: центральну зону, зону, де містяться мусульманські святині Мекка і Медіна, які стануть «інтернаціональною територією», і західну частину, яка буде оголошена демілітаризованою зоною й потрапить під спільний контроль Ізраїлю і міжнародних сил. Йорданія буде трансформована в палестинську державу. В обмін палестинці офіційно знімуть усі територіальні та ідеологічні претензії до Ізраїлю [14].

Важливо, що, оцінюючи політику США в регіоні, автор такого сміливого прогнозу бачить дві нагальні проблеми. По-перше, ідеться про певну лицемірність Америки, де-факто, за президента Дж. Буша – консерватори були за демократію в арабському світі; за президента Б. Обама – раптом «арабська демократія» постає поміж небезпек. По-друге, дослідник наголошує на тому, що американський уряд має подолати спокусу наполягання на миттєвому задоволенні його інтересів, бо історично, як єдина спільнота, арабський світ перебуває в стані занепаду від XIII століття. З означених позицій «арабська весна» революцій пропонує лише шанс на поступовий прогрес упродовж поколінь. Ключове питання полягає в тому, що буде замість того, що тривалий час здавалось незмінним.

Для Америки вкрай важливе становлення свого роду відкритих, толерантних суспільств, навіть якщо це буде робиться в межах незахідних систем відповідно до їх

традицій. Упродовж років Сполучені Штати незліченну кількість разів «програвали» ситуації в межах близькосхідного врегулювання і заходи щодо стримування Ірану, проте жоден з цих сценаріїв не враховував можливість і масштаби сучасної дестабілізації. Експерти надто справедливо критикують реакцію розвідки США на стрімкі події в останньому. Доповіді керівництва провідних розвідувальних відомств про стан загроз національній безпеці здивували обережністю оцінок, зокрема, директор національної розвідки Джеймс Клеппер присвятив близькосхідним подіям два абзаци в 34-сторінковому документі, використовуючи для опису подій такі формулювання, як «раптово» та «непередбачувано», зауважуючи на труднощі прогнозування сучасних міжнародних процесів [15]. Уперше Вашингтон не лише не засвідчив власну роль у демократичних перетвореннях, але й президент держави Б. Обама зауважив на тому, що зміни в арабському світі «не є наслідком політики США або іншої зовнішньої сили» [16].

На нашу думку, така ситуація виникла тому, що Білий дім не може дозволити собі зробити серйозну помилку в надто різноманітному регіоні, роблячи однозначну ставку на якусь із політичних сил. При цьому наслідки втягування Америки в третю військову компанію чітко розуміють у Білому домі і в Пентагоні. При цьому Вашингтон прагне вплинути на ситуацію у вигідному для себе напрямку, але невизначеність до кінця, який же саме «стратегічний нарис» буде цілком правильним, має наслідком непослідовність тактичних дій американської дипломатії, ускладнених тим, що США в дійсності були змушені підтримати протестні сили проти тих своїх союзників, на яких тримались основи безпеки в регіоні. Де-факто, уряд демократів націлений на співпрацю з будь-якою політичною силою, яка прийде до

влади за підсумками революцій, бо попри те, що теоретично невтручання здається Вашингтону кращою політичною лінією, такі події, як у Тунісі та Лівії, змушують його діяти. Крім того, президенту протистоїть і серйозна внутрішня опозиція: ліберальні «прогресисти» й «неоконсерватори», що є прихильниками моделювання режимів і «надмірної поступливості» Б. Обама.

Позиція США вплинула й на подальший поступ «арабської весни». За оцінкою фахівців Доха була готова і далі спонсорувати «революції, навіть незважаючи на свою безуспішну боротьбу з непомірними амбіціями Франції в регіоні південного сусідства Євросоюзу чи внутрішньополітичні проблеми в самому Катарі. Однак зміна пріоритетів близькосхідної політики США, передусім зближення Вашингтона з Тегераном, послужило сигналом до відступу». Налагодження відносин з Тегераном має дати можливість американцям використовувати Іран як противагу для потенційного зростання впливу талібів після виведення американських військ з Афганістану, що допоможе звільнитися від політики «демократизації Великого Близького Сходу» і зосередитися на розв'язанні внутрішніх проблем. Однак найскладнішою є позиція Саудівської Аравії, що опинилася перед непростим вибором: або висловлювати при кожному зручному випадку невдоволення політикою недавнього ключового заокеанського союзника або ж слідом за Дохою змиритися зі змінами в новому американському близькосхідному сценарії. Поки дається взнаки відмінність у підходах за ключовими напрямками близькосхідної проблематики – сирійському питанні, де Білий дім вирішив відмовитися від радикальних методів і процес нормалізації відносин між США і головним суперником КСА в регіоні - Іраном. Зміна зовнішньополітичних регіональних апетитів США стала

одним з ключових факторів, що призвели до поступового згасання ідеї «арабської весни», принаймні поживавлення в цьому напрямку теоретично можна очікувати лише з приходом вже нового керівництва Білого дому [17].

Пам'ятаючи про зовнішньополітичні помилки в Іраку й Афганістані, адміністрація Б. Обама також напружено спостерігає за діями європейців. Приєднуючись до дій європейських союзників з НАТО, Вашингтон часом діє вимушено, тож у «боротьбі за демократію» Америку навіть випередили європейські держави – ситуація надто незвичайна для американської зовнішньої політики й для перепитій євро-американського партнерства.

Можна констатувати, що складна еволюція американських підходів до цивілізаційного ареалу «арабського світу» продемонструвала високий ступінь зміни характеру і форм стратегічних загроз, долання класичних просторових обмежень і класичних меж ведення міжнародно-політичного силового дискурсу. Практична специфіка причин і наслідків антиамериканізму сприяє модифікації національно-державних і регіональних стратегій розвитку. Суперечливі процеси на Близькому Сході в епоху сучасної глобальної трансформаційності мають самостійну динаміку. Попри те, що Вашингтон не знижує інтенсивності участі в справах регіону, і багато його представників зберігають союзницькі та партнерські відносини з Америкою, США вимушені реагувати на перебіг подій у їх «поступі», розуміючи, нарешті, що розробка стратегічних рішень стає недостатньо адекватною викликам часу без урахування відмінностей культурно-цивілізаційних детермінант планетарного соціуму в сукупності внутрішньополітичних і зовнішньополітичних вимірів їх стратегічних імплікацій.

Література

1. Brzezinski Z. Second Chance. Three Presidents and The Crisis of American Superpower / Z. Brzezinski. – New York : Basic Books, 2007. – 234 p.
2. Фартушняк С.Ю. Політика США щодо інтеграційних процесів в Арабському світі (1991–2011 рр.): Рукопис дис. на здобуття наук. ступ. к. політ. наук: спец. 23.00.04 / Таврійський нац. ун-т імені В.І. Вернадського. – Сімферополь, 2012. – 245 с.
3. The National Security Strategy of the USA. – September 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002>
4. Broader Middle East and North Africa Initiative (BMENA). [Електронний ресурс]. – Washington, D.C. – Режим доступу :<http://www.bmena.state.gov>
5. Ларсон А.П. Экономические приоритеты Стратегии национальной безопасности [Електронний ресурс] / А.П. Ларсон // Внешняя политика США-2002. – Декабрь. – Режим доступу : <http://www.if.tsu.ru/Sokol/USA2.htm>
6. Roger Ph. L'annemie américaine: Généalogie de l'antiamericanisme francais / Ph. Roger. – Paris : Seuil, 2002. – 601 p.
7. Blanc F.-P. Ben Laden et L' Amerique / F.-P. Blanc. – Bayard, 2001. – 241 p.
8. Brook S. Quand l' Amerique rejointe tragiquement le monde / S. Brook // Esprit. – 2001. – Decembre. – P. 8–14.
9. Ближний восток, арабское пробуждение и Россия: что дальше? сборник статей / [отв. ред.: В.В. Наумкин,

- В.В. Попов, В.А. Кузнецов]; ИВ РАН; Фак-т мировой политики и ИСАА МГУ им. М.В. Ломоносова. – М. : ИВ РАН, 2012. – 593 с.
10. Leveau R. 11 septembre: le monde arabe à la croisée des chemins / R. Leveau // *Politique étrangère*. – 2001. – № 4. – P. 793–799.
 11. David D. 11 septembre: première leçons stratégiques / D. David // *Politique étrangère*. – 2001. – № 4. – P. 765–776.
 12. *King R. Peters R. the Arab world's endless failures* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.familysecuritymatters.org/publications/id.11301/pub_detail.asp
 13. *Peters R. Constant Conflict* / R. Peters // *Parameters*. – 1997. – Summer. – P. 4–14.
 14. Lewis B. *The Crisis of Islam: Holy War and Unholy Terror* / B. Lewis. – N.Y. : Random House Trade Paperbacks; Reprint edition, 2004. – 224 p.
 15. *Clapper J.R., Jr.* Statement of Director of National Intelligence before the United States Senate Committee on Armed Services. – March 10, 2011.
 16. *Obama B.* Remarks on the Turmoil in Libya / B. Obama. – The White House. Washington, DC., 2011. – February 23.
 17. **Билан В.** Интернет-журнал «Новое Восточное Обозрение». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ru.journal-neo.org/2014/01/20/arab-spring-an-end-to-this-eastern>

The article examines the evolution of American civilization approaches the range of "Arab world", which demonstrated a high degree of change in the nature and form of strategic threats, overcoming space constraints of classical and classical frameworks driving force of international political discourse.

We prove that Washington does not reduce the intensity of participation in the affairs of the region, and many of its representatives keep alliance and partnership with America. U.S. forced to react to the events in their "progress", realizing finally that the development of strategic decisions is not enough adequate to the challenges of time without cultural and civilizational differences determinants of global society together internal and external dimensions of their strategic implications.

Keywords: USA, "the Arab world", foreign policy, international security, democracy.

В статье исследуется эволюция американских подходов к цивилизационному ареалу «арабского мира», которая продемонстрировала высокую степень изменения характера и форм стратегических угроз, преодоления классических пространственных ограничений и классических рамок ведения международно-политического силового дискурса. Доказано, что Вашингтон не снижает интенсивности участия в делах региона и многие его представители сохраняют союзнические и партнерские отношения с Америкой. США вынуждены реагировать на ход событий в их «продвижении», понимая наконец, что разработка стратегических решений становится недостаточно адекватной вызовам времени без учета различий культурно-цивилизационных детерминант планетарного социума в совокупности внутривнутриполитических и внешнеполитических измерений их стратегических импликаций.

Ключевые слова: США, «арабский мир», внешняя политика, международная безопасность, демократии.